

Trabzon İlahiyat Dergisi
Trabzon Theology Journal
ISSN 2651-4559 | e-ISSN 2651-4567
TİD, cilt / volume: 9, sayı / issue: 2
(Güz / Autumn 2022): 403-438

**Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam
Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde
Değerlendirilmesi**

"Evaluation of History of Islamic Sects Course Achievements in the
Programs in the Accreditation Process within the Framework of IAA
Criteria"

Rifat Türkel

Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı,
İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı
Assoc. Prof., Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Islamic Sciences,
Department of Kalām and History of Islamic Sects
Kütahya/Türkiye

e-mail: rifat.turkel@dpu.edu.tr / rifatturkel@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4575-0190>
DOI: 10.33718/tid.1189642

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 15 Ekim / October 2022
Kabul Tarihi / Date Accepted: 30 Kasım / November 2022
Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2022
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Rifat Türkel, "Akreditasyon Sürecindeki Programlarda
Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Ölçütleri
Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 9/2
(Güz 2022): 403-438

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit
edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism
detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/tid>
mailto: trabzonilahiyatdergisi@gmail.com

Copyright © Published by Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
Trabzon University, Faculty of Theology,
Trabzon, 61080 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Öz

Türkiye’de ilahiyat ve İslami İlimler alanındaki program akreditasyonu faaliyetlerinin 2018 yılında başladığı bilinmektedir. İlahiyat Akreditasyon Ajansı (İAA) tarafından İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik) ve İAA ölçütleri çerçevesinde yürütülen bu süreçlerde, programların müfredatında yer alan derslerin kazanımlarının belirli ölçütler çerçevesinde hazırlanması beklenmektedir. Akreditasyon sürecine girmiş fakülte programlarının müfredatında İslam Mezhepleri Tarihi dersi de bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusu akreditasyon sürecinde bulunan İlahiyat ve İslam ilimler programlarının müfredatında yer alan İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının 21. yüzyıl yeterliliklerini de içeren İAA ölçütlerine uygunluğudur. Araştırmanın konusu İAA akreditasyon sürecindeki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA ölçütlerine uygunluğu ile sınırlanmıştır. İAA çıktıları ile programa özgü ölçütlerin 21.yüzyıl yeterlilikleriyle uyumu ise girişte ele alınmıştır. Bu çalışma bu konuda yapılan ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir. Bu çalışmanın akreditasyon sürecinde bulunan programların derslerinden beklenen kazanım özellikleri konusunda farkındalık oluşturacağı, özelde İslam Mezhepleri Tarihi dersi genelde müfredatta yer alan diğer derslerin kazanım hazırlama süreçlerine rehberlik yapacağı düşünülmektedir. Nitel yöntemle yürütülen bu araştırma sonucunda İslam Mezhepleri Tarihi kazanımlarında yer alması beklenen öğrenci iş yüklerinin belirlenmesi, ders kazanımlarının ders içi veya ders dışı şeklinde kazandırılma ortamının tespiti; ders kazanımlarının öğrenciye kazandırılmasını güvence altına alan uygun ölçme ve değerlendirme yönteminin belirtilmesi; kazanımların bilgi, beceri ve yetkinlik düzeylerinin ifade edilmesi, kazanım dili gibi konular da dâhil olmak üzere iyileşmeye açık alanlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Kalite, Akreditasyon, İlahiyat Akreditasyon Ajansı, İAA Ölçütleri.

Evaluation of History of Islamic Sects Course Achievements in the Programs in the Accreditation Process within the Framework of IAA Criteria

Abstract

It is known that program accreditation activities in the field of theology and Islamic Sciences in Turkey started in 2018. In these processes, which are carried out by the Islamic Sciences Accreditation Agency (IAA) within the framework of IAA Graded Assessment Key (Rubric) and IAA criteria, the achievements of the courses in the curriculum of the programs are expected to be prepared within the framework of certain criteria. There is also a History of Islamic Sects course in the curriculum of the faculty programs that are in the accreditation process. This study focuses on the module compliances as regards as the History of Islamic Sects achievements in the curriculum of theology faculty and Islamic Sciences in the accreditation process with the IAA criteria, when considering the 21st century competencies. The subject of this research is confined to the conformity of the acquisitions of the History of Islamic Sects in the IAA criteria. The compatibility of IAA outcomes and program-specific criteria with the 21st century competencies is discussed

Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

in the introduction. This makes that study more important in terms of being as an initial attempt in the field. It is thought that this study will raise awareness about the criteria expected from the courses in the programs in the accreditation process, and will guide the preparing process of course achievements of the History of Islamic Sects in particular and other modules in the curriculum in general. Having implemented a qualitative method, this study offers some spaces in the improvement in defining the workloads of undergraduate students, determining environmental factors in and out-classroom activities, specifying the appropriate measurement and evaluation methods as well as expressing the knowledge, skills and competence levels of the achievements

Keywords: *History of Islamic Sects, Quality, Accreditation, Islamic Sciences Accreditation Agency, IAA Criteria.*

Giriş

21. yüzyıl bilim ve teknolojiyi de içeren, birçok alanda önemli gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Bu dönemi anlayabilmek için öncelikle bilimsel ve teknolojik gelişmelerin tarihi seyrinin bilinmesi önemlidir. Kaynaklarda bu gelişimlerin başlangıcı olarak genellikle 18. yüzyılın ikinci yarısı ifade edilmektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısında başlayan endüstrileşmenin ardından üretimde el işçiliğinin rolü azalmış, makineleşme ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle makinelerde sırasıyla kömür ve buharın kullanılmasının akabinde üretimde artış meydana gelmiştir. Bu durum yeni hammadde kaynakları ve pazarların aranmasına sebep olmuştur.¹ İngiltere’de başlayan bu süreç kısa süre içerisinde Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde(ABD) yayılmıştır.² Sanayi alanındaki gelişmelerin yanı sıra toplumsal alanda da yaşam süresinin uzaması ve nüfus artışının gerçekleştiği bu dönem, genel olarak Birinci Sanayi Devrimi (*Sanayi 1.0*) olarak isimlendirilmiş, 19. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir. Teknolojik gelişmeler 19. yüzyılda İkinci Sanayi Devrimi (*Sanayi 2.0*) olarak isimlendirilecek olan yeni bir dönemin başlangıcına sebep olmuştur. İngiltere, Almanya, ABD ve Japonya’nın öncülüğünü yaptığı bu dönemde demiryolu ağının gelişmesiyle birlikte ulaşım imkânları daha da gelişmiş, mamulün daha uzak pazarlara ulaştırılması kolaylaşmıştır. İletişim alanındaki gelişmelerin de bu ilerlemede önemli bir katkısı olmuştur. Elektriğin makinelerde kullanılmasıyla birlikte sanayide daha güçlü makineler geliştirilerek kullanılmaya başlamış, bunun sonucunda üretim artışı ve seri üretim konusunda hızlı ilerlemeler kaydedilmiştir. Diğer taraftan hammadde olarak demir ve çeliğin kullanımı ağır sanayinin gelişimini etkilemiştir. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak eğitim sistemi de yeniden şekillenmiş, eğitim ile sadece fabrika işçisi yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Sonuç olarak okumayı, yazmayı ve basit hesaplamaları yapabilen çalışanların yetiştirilmesi yeterli görülmüştür.³ 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden Sanayi Devrimi (Sanayi 2.0) Birinci Dünya Savaşı ve 1929 ekonomik buhranı ile duraklama dönemine girmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte ülkelerin sınırlarında değişimlerin olması ve yeni bir dünya düzeni kurulmasının sonrasında elektronik, bilgisayar vs. dijital teknoloji

1 Bazı yenilikler için bk. Burgan, *The European Industrial Revolution*, 18-23.

2 İngiltere’deki sanayi alanındaki gelişmeler için bk. Fisher, *The Industrial Revolution, A Macroeconomic Interpretation*, 42-78.

3 Tekirdağ İl Millî Eğitim Müdürlüğü, “21. Yüzyıl Yetkinlikleri”, 00:04:59-00:05:40.

alanındaki gelişmeler meydana gelmiştir. Bunların üretimde kullanılması Üçüncü Sanayi Devrimi (*Sanayi 3.0*) adı verilen yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu süreçte makinaların küçülmesi, bunun sonucunda günlük hayatta daha fazla kullanılabilir hale gelmesi doğal olarak iş gücü kapasitesini ve çeşitliliğini etkilemiştir. Dolayısıyla çalışanlardan beklenen yeterlilikleri de farklılaştırmıştır. Dünya, 2011 yılında Dördüncü Sanayi Devrimi (*Sanayi 4.0*) başlangıcının ilanını görmüştür. 2011 yılında Dünya Ekonomik Forumunun (WEF) kurucusu Klaus Schwab, ortaya çıkan yeni ekonomik gelişmelerin üçüncü sanayi devrimin devamı olmadığını belirterek bu gelişmelerin Sanayi 4.0'ın başlangıcını oluşturduğu ifade etmiştir. Ona göre bu gelişmeleri dördüncü sanayi devriminin başlangıcı olarak ifade etmeyi gerektirecek üç sebep bulunmaktadır. İlk olarak bu değişim ve gelişmeler doğrusal değil üstel bir hızla gerçekleşmektedir. İkinci olarak genişliği ve derinliği bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Birçok teknolojik gelişme gerçekleşmekte bu durum, birey, toplum, ekonomi ve iş dünyasında benzeri görülmemiş paradigma değişimlerine sebep olmaktadır. Üçüncü olarak Sanayi 4.0, ülkeler, şirketler, sektörler ve toplumları bir bütün halinde kapsayan dönüşümleri içermektedir.⁴ Yine bu değişimin arkasında fiziksel, dijital ve biyolojik itici güç olarak teknoloji ve enformasyon alanındaki yenilikler vardır.⁵ Ayrıca 3 boyutlu 3D yazıcılar, IoT nesnelerin interneti, akıllı fabrikalar, artırılmış gerçeklik, yapay zeka, siber-fiziksel sistemler, siber güvenlik, büyük veri, otonom robotlar, simülasyon, sistem entegrasyonu, bulut bilişim sistemleri Sanayi 4.0'ın önemli teknolojik ve dijital gelişmeleridir.⁶ Schwab'a göre Sanayi 4.0 ile birlikte arz yönünde önemli artışlar olmakta, ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle birlikte pazar alanları da genişlemektedir. Ayrıca iş dünyası, insanlar ve hükümetler açısından da bazı sonuçları olmaktadır. Özellikle bu dönem iş dünyasındaki müşteri beklentileri, ürün geliştirme, işbirliğine dayalı inovasyon ve organizasyon biçimleri üzerinde değişimler meydana getirmektedir.⁷ Otonom sistemlerin gelişmesi, iş gücünde insanın rolünün azalması ile birlikte emekten ziyade yetenek ön plana çıkmaktadır. Bu da ücret ve iş bulma noktasında yeteneğin ön planda olması sonucunu do-

4 Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, 8-9.

5 Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, 19.

6 Ege Bölgesi Sanayi Odası, *Sanayi 4.0* (b.y.: Ege Bölgesi Sanayi Odası Araştırma Müdürlüğü, 2015), 9.

7 Bk. Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, 52-57.

ğuracaktır.⁸

Sanayi 4.0 ile birlikte meydana gelen teknolojik gelişmeler ile bunlara bağlı yeni ortaya çıkan iş, sosyal yaşam vb. alanlardaki değişimler kişilerin sosyal ve iş hayatında sahip olması gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri içine alan yeterliliklerin yeniden tanımlanması; eğitim yöntem ve tekniklerinin yeniden tasarlanması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Gelişen şartlar, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi daha önceden var olan becerilere⁹ ek olarak yeni bazı yeterliliklerin tespiti yönündeki çalışmaları artırmıştır. Kaynaklar incelendiğinde birçok kişi, kurum ve kuruluşun 21. yüzyıl yeterliliklerini tespit etmek amacıyla çalışmalarda bulunduğu görülmektedir.¹⁰ Bu kaynaklarda iletişim, işbirliği, problem çözme en çok

8 Schwab, "The Fourth Industrial Revolution: What It Means and How to Respond?", What It Means and How to Respond.

9 Karahan, "Fen Eğitimi ve 21. Yüzyıl Becerileri", 18.

10 21 yüzyıl yeterliliklerini ele alan bazı kaynaklar için bk. U.S. Department of Labor Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills, *What Work Requires of Schools: A SCANS Report for America 2000* (Washington D.C., 1991), 53-54 Donna. Uchida vd., *Preparing Students for the 21st Century* (Lanham Md.: Rowman & Littlefield (Published in partnership with the American Association of School Administrators), 1996), 6-33 The Conference Board of Canada, "Employability Skills 2000+" (E-Posta 2000) (Erişim 11 Ekim 2022), *Ottawa*, 1-2; Bertelsmann Foundation – AOL Time Warner Foundation, "White Paper: 21st Century Literacy in a Convergent Media World" (E-Posta 2002) (Erişim 10 Ekim 2022), *Berlin*, 4-12; Cheryl Lemke, *enGauge 21st Century Skills: Literacy in the Digital Age* (Illinois: The North Central Regional Educational Laboratory (NCREL)-Metiri Group, 2002), 12; Recommendation of the European Parliament and the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (REPCLL), European Parliament and The Council, *Official Journal of the European Union*, 11-13; Partnership for 21st Century Learning, "Framework for 21st Century Learning" (Erişim 26 Mart 2022); The National Leadership Council for Liberal Education & America's Promise, *College Learning for the New Global Century* (Washington D.C.:), 12; International Society for Technology in Education, *National Educational Technology Standards (NETS•S) and Performance Indicators for Students* (Washington D.C.: International Society for Technology in Education, 2007), 1-21; Tony Wagner, *The Global Achievement Gap, Why Even Our Best Schools Don't Teach the New Survival Skills Our Children Need-and What We can Do About It* (New York: Basic Books, 2008), 1-42; Katerina Ananiadou – Magdalen Claro, *21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries* (Paris: OECD Publishing, 2009), 4-19; Craig D. Jerald, *Defining a 21st Century Education* (Center for Public Education, 2009), 21-69; David Finegold – Alexis Spencer Notabartolo, *21st-Century Competencies and Their Impact: An Interdisciplinary Literature Review* (William ve Flora Hewlett Vakfı, 2010), 5-7; Patrick E. Griffin – Esther Care (ed.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*, Educational assessment in an information age (Dordrecht: Springer, 2015); Marilyn Binkley vd., "Defining Twenty-First Century Skills",

bahsedilen yeterlilik olmakla birlikte bunları yaratıcılık/yenilikçilik, eleştirel düşünme, bilgi okuryazarlığı, esneklik ve uyum, BİT okuryazarlığı, sorumluluk, karar alma, liderlik, küresel/yerel vatandaşlık, etik, kültürel farkındalık, öz yönetim, farklılıklara değer verme medya okuryazarlığı yetkinlikleri takip etmektedir.

Yeterliliklerin tespit edilmesinin sonrası bunların insanlara kazandırılmasına dair birçok ülke, kurum ve kuruluş tarafından çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’de eğitimden sorumlu kurum olan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2008 yılında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından kabul edilmiş olan Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve Milli Eğitim Kalite Çerçevesini de dikkate alarak MEB ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlar, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, iş ve işveren sendikaları ve ilgili paydaşların katkısıyla 2016 yılında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesini hazırlamış ve öğretim programlarında 8 anahtar beceri olarak bu yetkinliklere yer vermiştir.¹¹

Türkiye, MEB’in çalışmalarının yanında Yükseköğretim alanında da 2000 yılında Avrupa Birliği (AB) tarafından yayımlanan Lizbon Stratejisi hedefleri ile 2001 yılında dâhil olduğu Bologna Süreci çerçevesinde *Yükseköğretim Alanında Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi* geliştirme çalışmalarını yürütmüştür. Ulusal ve uluslararası paydaşlar tarafından tanınan, mezunların sahip olması istenen bilgi, beceri ve yetkinlikleri kapsayan yeterliliklerin sistematik bir şekilde yapılandırılması çalışmaları yapılmış, bu amaçla Uluslararası Yeterlilikler Çerçevesi hazırlanmıştır.¹²

Belirlenmiş olan yeterliliklerin mezunlara kazandırılmasının güvencesi olarak program akreditasyonlarının önemli bir rolünün olduğu

Assessment and Teaching of 21st Century Skills: Methods and Approach, ed. Patrick E. Griffin – Esther Care (Dordrecht: Springer, 2015), 16–67; James W. Pellegrino – Margaret L. Hilton (ed.), *Education for Life and Work* (Washington, D.C.: The National Academies Press, 2012) Emily R. Lai – Michaela Vierung, *Assessing 21st Century Skills: Integrating Research Findings* (Vancouver, B.C.: Pearson, 2012), 6; Michael Fullan, *Great to Excellent: Launching the Next Stage of Ontario’s Education Agenda* (Toronto: Ministry of Education, 2013), 9; Kristen Kereluik vd., “What Knowledge is of Most Worth: Teacher Knowledge for 21st Century Learning”, *Journal of Digital Learning in Teacher Education* 29/4 (2013), 130; World Economic Forum, *New Vision for Education* (Cenevre, 2015), 3.

11 Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*, 8.

12 T.C. Yükseköğretim Kurulu. “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi”.

görülmektedir. İlahiyat ve İslami ilimler programlarının akreditasyonu alanında 2018 yılından itibaren faaliyet gösteren İlahiyat Akreditasyon Ajansı (İAA), ilahiyat ve İslami ilimler programlarının akreditasyonu için programlar tarafından belirlenen çıktıların Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) ile uyumlu olmasını, bu çıktılarının program öğretim amaçlarına ulaşabilmek için gerekli bilgi, beceri ve yetkinlikleri ve İAA çıktılarını içermesini beklemektedir.¹³ Yine İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarının (Rubrik) Eğitim-Öğretim başlığının Program Tasarım ve Onayı ölçütünde “Kurum, yürüttüğü dini yükseköğretim programının tasarımını, program öğretim amaçlarına, program çıktılarına ve disipline özgü çıktılara uygun olarak yapmalıdır. Program çıktıları, İAA çıktılarını kapsayacak şekilde tanımlanmalıdır. Ayrıca kurum, program tasarım ve onayı için tanımlı süreçlere sahip olmalıdır.”¹⁴ denilmektedir. Yine aynı ölçütün B.1.2 alt ölçütünde program amaçları, program çıktıları ve programa özgü çıktılarının İAA ölçütleri ile uyumu olgunluk düzeyi bağlamında değerlendirilmektedir.¹⁵ Dolayısıyla İAA, ilahiyat ve İslami ilimler programlarından İAA Çıktıları ve İAA programa özgü çıktılar ile uyumlu program çıktılarına kazanımlarına sahip olmalarını beklemektedir.

Bu durumda ilahiyat ve İslami ilimler programı mezunlarının 21. yüzyıl yeterliliklerine sahip olup olmadığı sorusu karşımıza çıkmaktadır? Ayrıca İAA çıktıları ile İAA programa özgü çıktılarının 21. yüzyıl yeterliliklerini hangi boyutta içerdiği soruna cevap vermek gerekmektedir? Yukarıda ifade edilen yeterlilikler çerçevesinde İAA çıktıları ve İAA programa özgü çıktılarının 21. yüzyıl yeterliliklerini içerip içermediğine dair matrisleme aşağıda verilmiştir:

13 İAA LPDÖ, Ölçüt 2.1.

14 İAA Rubrik, Ölçüt B.1.

15 İAA Rubrik, Alt Ölçüt B.1.2.

Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders
Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

İAA Çıktısı / 21. Yüzyıl Yeterlilikleri		İAA Çıktıları-21. Yüzyıl Yeterlilikleri Matrisi																
		İletişim	İşbirliği	Problem çözme	Yaratıcılık/yenilikçilik	Eleştirel düşünme	Bilgi okuryazarlığı	Esneklik ve uyum	BIT okuryazarlığı	Sorumluluk	Karar alma	Liderlik	Küresel/yerel vatandaşlık	Etik	Kültürel farkındalık	Öz yönetim	Farklılıklara değer verme	Medya okuryazarlığı
Ç1	İlahiyat alanında temel kavramları kavrar, kavramlar arası ilişkilere hâkimdir. Alanında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri; eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında kullanır.						x											
Ç2	İlahiyat alanı için uygun araçları seçer, kullanır, geliştirir ve bilişim teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanır.				x				x									
Ç3	Klasik ve güncel dini meseleleri saptama, tanımlama, yorumlama, formüle etme ve çözme becerisine sahiptir; bu amaçla uygun analiz, sentez ve modelleme yöntemlerini seçer ve uygulamadaki yansımalarını değerlendirir.			x		x												
Ç4	Bireysel inisiyatif alır ve bağımsız olarak çalışır veya ekip üyesi olarak sorumluluk alır. Sorumluluğu altındakilerin kişisel ve mesleki alandaki gelişimine yönelik etkinlikleri planlar.	x							x	x	x							

Ç5	Türkçe ve en az bir yabancı dilde sözlü/yazılı etkin iletişim/hitabet kurma ve anlatım becerisine sahiptir.	x																	x
Ç6	Kendini motive edebilme, bilgiye erişebilme, bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri izleme, zaman yönetimi, kendini sürekli yenileme becerisi ve yaşam boyu öğrenme bilincine sahiptir.							x											x
Ç7	Edindiği ilahiyat bilgisinin gerekleri doğrultusunda davranır, tutum ve davranışlarıyla topluma örnek olur. Uzmanlık bilgisini, toplumsal sorumluluk bilinciyle bilimsel ve ahlaki değerlere uygun olarak kullanır.								x		x			x					
Ç8	Dini anlayış ve uygulamaların evrensel ve toplumsal boyutlardaki (güvenlik, sağlık, iktisat, çevre, vb.) etkileri ve hukuksal sonuçları konusunda farkındalık sahibidir.													x					
Ç9	Değişen hayata ve yeniliğe karşı açık tutuma sahiptir. Bilimsel, toplumsal, ekonomik, yasal ve siyasal gelişmelerden haberdardır.				x													x	
Ç10	İlahiyat alt dalları ve diğer bilim alanları ile ilişki kurarak disiplinler arası araştırma-inceleme, yorum ve analiz yapar.																		

Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders
Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

İAA Programa Özgü Çıktılar-21. Yüzyıl Yeterlilikleri Matrisi																		
İAA Programa Özgü Ölçütler / 21. Yüzyıl Yeterlilikleri		İletişim	İşbirliği	Problem çözme	Yaratıcılık/yemelikçilik	Eleştirel düşünme	Bilgi okuryazarlığı	Esneklik ve uyum	BIT okuryazarlığı	Sorumluluk	Karar alma	Liderlik	Küresel/yerel vatandaşlık	Etik	Kültürel farkındalık	Öz yönetim	Farklılıklara değer verme	Medya okuryazarlığı
Ö1	Kur'an-ı Kerim bilgisine, doğru tilavet becerisine ve yeterli ezbere sahip olma						x											
Ö2	Arapça temel kaynakları okuma ve anlama yetkinliğine sahip olma						x											
Ö3	İtikat, ibadet, ahlak ve muamelata dair usul ve esasları kavrama ve dayandığı temelleri bilme						x											
Ö4	Kur'an ve sünnet bütünlüğünü esas alan bir yaklaşıma sahip olma																	
Ö5	Bütüncül ve sistematik bir dini düşünce ve kavrayışa sahip olma																	
Ö6	Zaman ve mekâna göre ortaya çıkan farklı dini yaklaşımları doğru anlama ve tutarlı değerlendirme yetkinliğine sahip olma																	
Ö7	Din istismarı, şiddet, İslam karşıtlığı gibi dine ve topluma zararlı eğilimlere karşı söylem ve tutum geliştirebilme yetkinliğine sahip olma			x						x								
Ö8	Farklı düşünce ve yorumlar karşısında saygı ve adaleti esas alma yetkinliğine sahip olma																x	
Ö9	Kişi ve kurumlar yerine ilke ve değerleri üstün tutan bir anlayışa sahip olma																	

Ö10	Dinin temel kaynakları ve bilimsel verilere dayalı din eğitimi ve din hizmetleri verme yetkinliğine sahip olma																		
Ö11	Toplumun inanç, ibadet, ahlak, örf ve adetlerini İslam'ın temel kaynakları ışığında yorumlama ve toplumu aydınlatma yetkinliğine sahip olma									x									
Ö12	Dini danışmanlık ve rehberlik bilgi ve becerisine sahip olma										x								
Ö13	Akıl, bilgi, istişare, emanete riayet, ehliyet ve adalet gibi temel değerler/ilkeler ışığında çalışma ve sorumluluk üstlenebilme yetkinliğine sahip olma									x									
Ö14	İslam kültür, sanat ve medeniyeti hakkında temel ve bütüncül bilgilere sahip olma																	x	

Tablolardaki İAA çıktıları ile İAA programa özgü çıktılarının 21. yüzyıl yeterlilikleri ile matrisine bakıldığında İAA'nın ilahiyat ve İslami ilimler programı mezunların 21. yüzyıl yerliliklerini de sahip olarak mezuniyetini istediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada bu programlardaki öğrencilere İAA'nın tüm çıktılarının nasıl kazandırılacağı konusu gündeme gelmektedir. Yani İAA çıktılarının mezunlara kazandırılmasının güvencesi nedir? Bu sorunun cevabı yine İAA'nın ölçütleri arasında bulunmaktadır. İAA, programlardan derslerin öğrenme kazanımlarının uzaktan ve karma eğitimi de içerecek şekilde belirlenmesini, bu kazanımların öngörülen bilişsel, duyuşsal ve devinimsel seviyeyi açıkça göstermesini ve kazanımların program çıktıları ve programa özgü çıktılar ile eşleştirmelerini, kamuoyuna ilan edilmesini, ders profili ve izlenceler gibi eğitim-öğretimle ilgili uygulamalara yansıtılmasını, sistematik olarak ve kurumun iç kalite güvencesi sistemiyle uyumlu olarak izlenmesini ve bu alanda iyileştirmelerin yapılmasını beklemektedir.¹⁶ Dolayısıyla İAA çıktılarının kazandırılmasının en önemli güvencesinin ders kazanımlarının İAA çıktılarını ve programa özgü ölçütlerini destekleyecek şekilde belirlenmesi olduğu

16 İAA Rubrik, Alt Ölçüt 1.3.

görülmektedir.

Türkiye'deki ve uluslararası alandaki çalışmalar incelendiğinde genelde akreditasyon sürecindeki ilahiyat ve İslami ilimler programları derslerinin, özelde İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA çıktıları ile İAA programa özgü çıktıları içerme durumunu ele alan çalışmalara rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu konuda yapılan ilk çalışma olarak nitelenebilir. Bu özelliği sebebiyle bu çalışmada akreditasyon sürecinde bulunan programlarda yer alan İslam Mezhepleri Tarihi dersi kazanımlarının İAA çıktıları ile İAA programa özgü çıktıları içerip içermediğinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Diğer bir ifadeyle akreditasyon sürecindeki ilahiyat ve İslami ilimler programlarında yer alan İslam Mezhepleri Tarihi dersi kazanımlarının 21. yüzyıl yetkiliklerini de karşılayacak şekilde İAA ölçütlerini karşılama durumları nasıldır? araştırma sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır.

Bu durumun tespiti ve araştırma sorusunun cevaplanmasının ilk önce İAA ölçütleri açısından programların kendi durumlarını görme yönünde farkındalık oluşturacağı, akabinde ise iyileştirme çalışmaları kapsamında özelde İslam Mezhepleri Tarihi genelde ise tüm İlahiyat ve İslami ilimler programı derslerinin kazanımlarının İAA çıktıları ile İAA programa özgü ölçütlere uygun olarak hazırlanması yönündeki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ile bu yöntemin desenlerinden birisi olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasının ise tekli araçsal durum çalışma modeli esas alınmıştır. Literatüre bakıldığında nitel araştırmalarda sıkça kullanılan durum çalışmasının farklı tanımlamalarının yapıldığı görülmektedir. Metodoloji üzerine önemli çalışmaları bulunan, durum çalışması alanının önde gelen isimlerinden olan Yin, bu deseni özellikle program değerlendirmeleri için daha kullanışlı bulur ve üzerinde çalışılan durum veya durumları "nasıl" ve "niçin" soruları çerçevesinde ele alan ampirik bir araştırma olarak tanımlar.¹⁷ Merriam'a göre durum çalışması, sınırlı bir sistemi ayrıntılı incelemeyi içeren

17 Yin, *Case Study Research, Design and Methods*, 13-14.

metodolojik bir yaklaşımdır. Durum çalışmasını nitel bir araştırma deseni olarak niteleyen Creswell, bu deseni sınırlandırılmış bir durum veya durumlarla ilgili gözlem, mülakat, görsel ve işitsel materyaller, dokümanlar ve raporlar gibi çoklu bilgi kaynakları vasıtasıyla derinlemesine ve ayrıntılı olarak bilgi toplandığı, durum tasvirinin yapıldığı, durumun ve onunla ilişkili temaların tanımlandığı nitel bir yaklaşım olarak tarif eder.¹⁸ Chmi-liar ise durum çalışmasını sınırlı bir sistemin (durum) işleyişi ve çalışmasıyla ilgili birden çok veri toplama aracını kullanarak derinlemesine araştırılmasını içeren metodolojik bir yaklaşım olarak tanımlar. Davey'e göre durum çalışması; bir durumun derinlemesine incelenmesi, verilerin sistematik olarak toplanması, analiz edilmesi ve sonuçların ortaya konulması için bir yoldur. Sonuçlar olayın nasıl ve niçin olduğunu ortaya koymalı, gelecekteki araştırmaların daha detaylı olarak nelere odaklanması gerektiğini göstermelidir.¹⁹

Bu çalışmada akreditasyon sürecindeki ilahiyat ve İslami İlimler programlarında yer alan İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA ölçütleri, çıktıları ve İAA programa özgü ölçütleri içerip içermediği, bu ölçütlerle uyumlu olup olmadığı konusunda ayrıntılı bilgi toplamak, mevcut durumunun tasvirini yapmak ve araştırma sorusundaki “nasıl” sorusunu cevaplayabilmek amacıyla durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Yine durumun tek olması sebebiyle de tekli durum çalışması modeli kullanılmıştır.

1.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı çalışma grubu kullanılmıştır. Çünkü amaçlı çalışma grubu, zengin bilgi içerdiği düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına, dolayısıyla olgu ve olayların ortaya çıkarılması ve açıklanmasında fayda sağlar.²⁰ Amaçlı çalışma grubu türü olarak ise amaçlı çalışma grubu türlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örneklemede belirli ölçütlere sahip durum veya durumlar üzerine çalışma yapılır. Ölçütleri araştırmacının kendisi belirleyebileceği gibi, araştırmacı başka bir çalışmada kullanılan ölçütleri de

18 Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 99.

19 Davey, “The Application of Case Study Evaluations”, 1.

20 Yıldırım - Şimşek, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 116.

kullanabilir.²¹ Bu çalışmada çalışma grubu belirleme ölçütleri araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Buna göre, çalışma grubu olarak İAA akreditasyon sürecine dâhil olmuş üniversite programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları seçilmiştir. Ölçüt olarak ise içerisinde Türkiye'deki üniversitelerin ilahiyat ve İslami ilimler programlarından 2020 ve 2021 yıllarında İAA akreditasyon sürecine dâhil olmuş, süreci tamamlanmış, değerlendirmesi başlamış veya araştırma esnasında değerlendirmesi devam eden 10 programın İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları esas alınmıştır. İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları çalışma grubuna seçilen üniversitelerin isimleri etik kurallara uygun bir şekilde Kaş Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ula Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Çan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bor Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mut Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Han Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sur Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Gün Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Arı Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yaş Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ismiyle kodlanmıştır. Çalışma grubunun özellikleri ve isimleri doküman incelemesi sonucu belirlenmiştir.

Amaçlı Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Programlara Ait Bilgiler		
Üniversite Adı	Fakülte Adı	Akreditasyon Sürecinde Olan Program Adı
<i>Kaş</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Ula</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Çan</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Bor</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Mut</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Han</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Sur</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Gün</i>	İslami İlimler	Normal Öğretim İslami İlimler
<i>Arı</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat
<i>Yaş</i>	İlahiyat	Normal Öğretim İlahiyat

1.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırmanın veri setini oluşturan birincil ve ikincil

21 Yıldırım - Şimşek, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 120.

kaynak olarak nitelendirilen farklı dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi olarak tanımlanır.²² Bu sebeple İAA akreditasyon sürecindeki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA çıktılarını ile İAA programa özgü ölçütleri; İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarındaki (Rubrik) ölçütleri karşılama düzeyini tespit için araştırmacı tarafından Doküman İnceleme Formu oluşturulmuştur. Bu formu oluşturabilmek için ilk önce İAA'nın web sitesindeki belgeler bölümündeki İAA-Lisans Programları Değerlendirme Ölçütleri belgesinden İAA çıktılarını ile İAA programa özgü ölçütler tespit edilmiştir.²³ Akabinde bu çıktı ve ölçütlerin sağlanmasıyla ilgili İAA ölçütleri, İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik)'ten tespit edilmiştir.²⁴ Ardından Doküman İnceleme Formu oluşturulmuştur. Formda ilk önce İAA'nın İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları dokümanın içeriği ile beklentilerini tespiti yönelik sorular hazırlanmıştır. Daha sonra İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları dokümanlarının İAA çıktılarını ile İAA programa özgü ölçütleri içerme düzeylerini belirleyen sorular hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından Doküman İnceleme Formu iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Birinci uzman mevcut içerik sorularına "Ders kazanımları, öğrenci iş yükü süreleri de dâhil olmak üzere, sınıf içi, sınıf dışı olarak ayrı ayrı belirtilmiş mi?" şeklinde bir soru ilavesi önerisinde bulunmuştur. İAA Ölçütleri Çerçevesinde İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımları ve Beklenen Ölçütlerin Değerlendirilmesi kategorisindeki 4. sorunun "İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının öğrenciye kazandırılmasını güvence altına alan uygun ölçme ve değerlendirme yöntemi belirtilmiş midir?" şeklinde; 5. sorunun ise "İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının program çıktılarını ile matrisi yapılmış mı? olarak değiştirilmesini önermiştir. İkinci uzman, soruların sonunda yer alan "Belirtilmiş ise nasıldır?" ifadesinin çıkarılmasını önermiştir. Ayrıca "Dokümanda İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının..." ifadesindeki "Dokümanda" kelimesinin çıkarılması önerisi üzerine düzeltmeler yapılmıştır. İki uzman önerileri doğrultusunda yapılan güncellemelerle birlikte forma son hali verilmiştir. Bu süreç 4 haftalık bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.

22 Özkan, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*, 61.

23 Bkz. İAA LPDÖ, Ölçüt 2.1.

24 Bkz. İAA Rubrik, Alt Ölçüt B.1.2; B.1.3.

1.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplamasında doküman aracı kullanılması sebebiyle kamuoyuna açık dokümanların toplanması ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede ilk önce İAA'nın ölçütlerini içeren İlahiyat Akreditasyon Ajansı (İAA) Lisans Programları Değerlendirme Ölçütleri (Sürüm 1.0) ile İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik) İAA web sitesinden elde edilmiştir. İAA Web sitesinden Akreditasyon sürecini, tamamlamış, süreci devam eden ilahiyat ve İslami ilimler programları çalışma grubu başlığında ifade edildiği üzere belirli kriterlere göre 10 programa ait İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları belirlenmiştir. Daha sonra programların üniversitelerin elektronik ortamda bulunan ders bilgi paketi sistemlerinden program müfredatlarına ulaşılmış, İslam Mezhepleri Tarihi ders içeriklerine ait dokümanlar toplanmıştır. Doküman İnceleme Formu çerçevesinde her bir programın İslam Mezhepleri Tarihi ders içeriklerine ait doküman bilgileri, Doküman İnceleme Formu soruları kapsamında ele alınmış, ilgili veriler forma işlemiştir. Her bir program için ilk önce İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarını içeren doküman, İAA ölçütleri çerçevesinde beklenen konular açısından incelenmiştir. Ardından sırasıyla ilahiyat ve İslami İlimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA çıktılarını ve programa özgü ölçütleri (çıktı) içerip içermediği, İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları-İAA çıktılarını ve İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları-İAA programa özgü ölçütler eşleştirmesi ile tespit edilmiştir. Veri toplama süreci 4 haftalık sürede gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada etik kurallara bağlı kalınarak kamuoyu ile paylaşılmış doküman ve veriler kullanılmıştır. Yine bu kapsamda İslam Mezhepleri Tarihi kazanımlarının ait olduğu programların üniversite ve fakültesinin adları kodlanmıştır. Programların bilinmemesi için programlardan izin alınmaması metodu tercih edilmiştir. Kamuoyuna açık dokümanların veri toplama aracı olarak kullanılması sebebiyle etik kurul izni alınmamıştır.

1.5. Veri Analizi

Nitel araştırmalarda veri analizinin amacı araştırmanın konusu olan olay ve olguların arka planını ortaya çıkarmak; bulguları anlamlı bir şekle getirmektir. Bu çalışmada nitel araştırmanın analiz türlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, öncesinde araştırma sorusu

veya alt sorulardan yola çıkarak oluşturulmuş olan temalara göre elde edilen verilerin özetlenip yorumlanmasıdır. Burada bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulması amaçlanmaktadır. Bu analiz türünde araştırmacı verileri etkili bir yolla yansıtabilmek gayesiyle doğrudan alıntılara sık sık yer verebilir.²⁵ Bu çalışmada da akreditasyon sürecindeki programlardaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA ölçütleri ile uyum derecesinin ortaya çıkarılması amaçlandığı için betimsel analiz kullanılmıştır. Analizin birinci aşamasında araştırmanın sorusundan ve dokümanlardan elde edilen bilgilerden faydalanarak çerçeve oluşturulmuştur. Doküman inceleme formundaki sorulardan istifade edilerek kodlar ve kategoriler oluşturulmuştur. Kodların ve kategorilerin oluşturulması sürecinde iki uzman görüşü alınarak forma son şekli verilmiştir. İAA Çıktıları, programa özgü ölçütlerden yola çıkarak hazırlanan sorular çerçevesinde programların üniversite adları kod olarak belirlenmiştir. Sorular ve kodlardan hareketle 3 kategori belirlenmiştir. Ardından oluşturulan bu çerçeveye uygun bir biçimde veriler okunmuş, araştırmada kullanılacak olanları düzenlenmiş, doğrudan alıntılar belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra gerektiğinde doğrudan alıntılar da kullanılarak bulguların tanımlanması aşamasına geçilmiştir. Son olarak ise tanımlanan bulgular açıklanarak, ilişkilendirmeleri yapılmış, anlamlandırılmıştır.²⁶

1.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma yayımlandığında okuyucuların zihninde araştırmacının verilerini analiz ederken inandırıcı, ikna edici ve yorumlarının makul olup olmadığı soruları ortaya çıkabilir. Buna göre, araştırmacıların çalışmaları sonucunda sundukları sonuçların doğruluk derecesi, kullanılan yöntemlerin kalitesiyle doğru orantılıdır. Kullanılan yöntemlerin kalitesi ise geçerlik ve güvenirlik ile test edilmektedir. Araştırmanın geçerliği, araştırma sorusunun kullanılan yöntemle hangi ölçüde cevaplanabildiğinin değerlendirilmesi; diğer bir ifadeyle çalışmanın anlamlılığı, uygunluğu ve kullanılabilirliği anlamlarına gelmektedir.²⁷ Güvenirlik ise aynı çalışmanın benzer bir yerde benzer çalışma grubu ile tekrarlanması halinde benzer sonuçların elde edilebilmesi olarak tarif edilmektedir.²⁸

25 Şimşek-Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 244.

26 Şimşek-Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 245.

27 Halıcıoğlu vd., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 371.

28 Halıcıoğlu vd., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 384.

Araştırmada sürece uzun süreli ve yoğun katılım, veri, araştırmacı, teori ve metodolojik çeşitlemelerin yapılması geçerliği artıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir.²⁹ Bulguların yorumlanmadan verilmesi, araştırmacı birden fazla ise kodlama tutarlılığının sağlanması, tek araştırmacı ise uzman kontrolü ile bu sürecin yürütülmesi, araştırmanın analiz, bulgu ve sonuçlarının uzman görüşüne sunulması tutarlığı sağlayan uygulamalar olarak kabul edilmektedir.³⁰

Çalışmamızda geçerlik ve tutarlığı sağlamak için gerekli kriterlere dikkat edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede iç geçerliği sağlamak için tercih edilen analiz türü, veri toplama aracı Doküman İnceleme Formu ve bulgular, akreditasyon ve nitel araştırma alanında iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Geri dönüşler sonrası gerekli iyileştirmeler yapılmıştır. Yine iç geçerliği sağlamak için bulgular bölümünde doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın özelliğinin bir neticesi olarak sadece dokümanın kullanılması, veri çeşitliliğinin yapılamaması, sınırlayıcı faktörler olarak değerlendirilebilir.

Dış geçerliğin sağlanması için ise Çalışma Grubu başlığı altında amaçlı çalışma grubu ve buna ait ölçüt örnekleme türü ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, çalışma grubunun öğeleri kodlanarak tablo halinde verilmiştir. Yine Veri Toplama Aracı başlığında veri toplama aracının oluşturulma süreci ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu aracı kullanarak yürütülen veri toplama süreci, süreçte yaşananlar, verilerin toplanmasının ne kadar sürede tamamlandığı gibi hususlar Veri Toplama Süreci başlığında detaylı bir şekilde alınmıştır. Bu süreçlerde araştırmacının rolüne değinilmiştir.

İç güvenilirliği sağlamak için bulgular yorumlanmadan verilmiş, kodlamaların tutarlılığı için kodlamalar uzman kontrolüne gönderilmiştir. Kodlara uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir. Dış güvenilirlik için elde edilen sonuçlar iki uzmanla birlikte tartışılmış, dış tutarlığın sağlanmasına çalışılmıştır.

2. Bulgular

İAA akreditasyon sürecine girmiş ilahiyat ve İslami ilimler programlarının İAA ölçütleri, çıktıları ve programa özgü ölçütleri içerme du-

29 Bkz. Halicioğlu vd., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 377-380.

30 Bektaş, "Nitel YT-36: Nitel Çalışmalarda Güvenirlik, 00:00:01-14:58:00.

rumuna göre doküman üzerinde yapılan inceleme sonucu kodlar oluşturulmuştur. Ardından kodları içerecek şekilde kategoriler tanımlanmıştır. Buna göre toplanan veriler tablo halinde sunulmuş, kategoriler tablo üzerinde başlık olarak yazılmıştır. Bu çerçevede araştırmada elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

İlahiyat ve İslami İlimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarını İçeren Dokümanın İAA Ölçütleri Kapsamında İçermesi Beklenen Bilgiler Kategorisine Ait Bulgular

Tablo 1

İslam Mezhepleri Tarihi Dersinin Ait Olduğu Programın Üniversitesi										
Kodlar	Kaş	Ula	Çan	Bor	Mut	Han	Sur	Gün	Arı	Yaş
Dokümanın İslam Mezhepleri Tarihi dersine ait olması	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Dokümanın İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarını içeriyor olması	Evet	Evet	Evet	Evet	Kismen	Hayır	Evet	Evet	Kismen	Hayır
İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının bilgi, beceri ve yetkinlik düzeylerinin belirtilmiş olması	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının kazandırılma ortamının (ders içi veya ders dışı) belirtilmiş olması	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının öğrenciye kazandırılmasını güvence altına alan uygun ölçme ve değerlendirme yönteminin belirtilmiş olması	Evet	Kismen	Kismen	Kismen	Hayır	Hayır	Kismen	Kismen	Hayır	Hayır

Akreditasyon Sürecindeki Programlarda Yürütülen İslam Mezhepleri Tarihi Ders
Kazanımlarının İAA Ölçütleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının program çıktıları ³¹ ile matrisinin yapılmış olması	Evet	Kısmen	Kısmen	Evet	Kısmen	Hayır	Evet	Evet	Kısmen	Hayır
Ders kazanımlarının öğrenci iş yükü süreleri de dâhil olmak üzere sınıf içi, sınıf dışı ayrı ayrı belirtilmiş olması	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır

Tablo 1’de akreditasyon sürecinde bulunan ilahiyat ve İslami ilimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımı dokümanlarının İAA ölçütleri kapsamında içermesi gereken bilgiler kodlar oluşturularak tabloya işlenmiştir. Var olan bilgiler “Evet”; hiç bulunmayanlar, ders ile ilgisi olmayanlar “Hayır”; eksik olan, standardı ve ölçütü yeterince karşılamayanlar ise “Kısmen” ifadesiyle tanımlanmıştır.

Tablodaki “Dokümanın İslam Mezhepleri Tarihi dersine ait olması” kodu değerlendirildiğinde çalışma grubundaki tüm üniversitelerin ilahiyat ve İslami ilimler programları İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımı dokümanının İslam Mezhepleri Tarihi dersine ait olduğu görülmektedir.

Yine Han ve Yaş Üniversitesindeki doküman İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarını içermemektedir. Mut Üniversitesinin sunduğu “İslam Mezhepler Tarihi I dersinde erken dönemlerden itibaren ortaya çıkmış olan Haricilik, Mürcie, Mutezile, Ma’turidilik, Eş’arilik, gibi mezhepler öğrenilir.” ile Arı Üniversitesinin “Öğrenciye İslam Mezhepleri Tarihi dersinin tarifi, konusu ve gayesini öğretmek” şeklindeki ifadeler, kazanım diline uygun olarak tasarlanmamıştır. Dokümanlarda Kaş, Ula, Çan, Bor, Sur ve Gün Üniversitelerinin İMT ders kazanımları görülmektedir.

Çalışma grubundaki bütün programlarda İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının ders içi veya ders dışı kazandırılma ortamı ve süresi belirtilmemiştir.

Kazanımların öğrenciye kazandırılmasını güvence altına alan uygun ölçme ve değerlendirme yönteminin kazanım odaklı tespiti noktasında ise Kaş Üniversitesi İMT ders kazanımlarının karşısında belirtilmiştir.

31 Program çıktılarının İAA çıktıları ve İAA programa özgü ölçütleri ile matrislenmiş olması gereklidir.

Buna göre Kaş Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İMT ders kazanımları incelendiğinde; *“Tarihi süreçte ortaya çıkan temel İslam mezhepleri tanır.”* kazanımının ödev ve sınav ile ölçüleceği belirtilmiştir. Aynı durum diğer kazanımlarda da tekrarlamıştır. Ula, Bor, Sur ve Gün Üniversitelerinin İMT kazanım dokümanlarında kazanım temelli ölçme ve değerlendirme yöntemi belirtilmemiştir. Ancak kazanım odaklı değil, ders odaklı olarak değerlendirmenin *“Yarıyıl içi ve yarıyıl sonu sınav”* ile yapılacağı belirtilmiştir. Çan Üniversitesinde ise yine ders odaklı olarak *“Yarıyıl içi, ödev ve yarıyıl sonu sınav”* ile ölçme yapılacağı görülmektedir. Mut, Han, Arı ve Yaş Üniversitesi İMT kazanım dokümanında ise hiçbir ölçme ve değerlendirme yöntemi belirtilmemiştir.

“İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının program çıktıları ile matrisinin yapılmış olması” boyutuyla İMT ders kazanım dokümanları incelendiğinde ise Kaş, Bor, Sur ve Gün Üniversitelerinde program çıktılarıyla İMT ders kazanımlarının likert tipi ölçekle eşleştirildiği görülmüştür. Han ve Yaş Üniversitelerinde hiçbir eşleştirme yapılmamıştır. Ula Üniversitesinde *“Dersin öğrenme çıktılarının 5, 11, 13, 17 no’lu program yeterlilikleriyle uyum sağladığı görülmektedir.”* ifadesinden bu yönde bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Ancak dokümandaki matris bölümünde program çıktıları yer almasına rağmen herhangi bir karşılaştırma ve karşılaştırma değeri görülebilmiştir. Ayrıca 13 ve 17 nolu program çıktıları bilgi sisteminde yer almamaktadır. Çan Üniversitesinde ise bir matrisleme çalışması görülmekle birlikte bu çalışma İMT ders kazanımları ile program çıktıları matrisi değil, genel olarak İMT dersinin program çıktılarına katkısı şeklinde oluşturulmuştur. Mut ve Arı Üniversitesi İMT ders kazanımları, program çıktıları matrisi bulunmaktadır. Ancak Mut Üniversitesinin *“İslam Mezhepler Tarihi I dersinde İslam Mezhepleri Tarihi bilim dalının amacı ve konuları öğrenilir.”*; Arı Üniversitesi *“Fırkaların önde gelen temsilcileri, eserleri ve tarihsel süreçte ortaya çıkan belli başlı İslam mezheplerini tanıtmak”* da görüldüğü üzere kazanımların tamamında kazanım diline uygunluk görülebilmiştir.

Bütün Üniversite İMT ders kazanımlarının öğrenci iş yükü olarak karşılıklarının sınıf içi, sınıf dışı ayrı ayrı belirtilmiş olması noktasında herhangi bir uygulama görülebilmiştir. Ancak genel iş yükü tanımlamaları görülmüştür.

İlahiyat ve İslami İlimler Programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Çıktılarını İçermesi Kategorisine Ait Bulgular

Tablo 2

Kodlar	İAA Çıktısı 1	İAA Çıktısı 2	İAA Çıktısı 3	İAA Çıktısı 4	İAA Çıktısı 5	İAA Çıktısı 6	İAA Çıktısı 7	İAA Çıktısı 8	İAA Çıktısı 9	İAA Çıktısı 10
Kaş	5	0	3	0	0	0	3	1	1	0
Ula	5	0	3	0	0	0	0	1	1	0
Çan	5	0	3	0	0	0	1	2	1	0
Bor	5	0	2	0	4	0	0	1	1	0
Mut	3	0	2	0	0	0	0	1	1	0
Han	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sur	5	0	3	0	0	0	0	3	2	0
Gün	5	0	3	0	0	0	1	1	2	0
Arı	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Yaş	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

İlahiyat ve İslami ilimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA çıktılarına içermesi kategorisine ait bulgulara ait tablo 2 incelendiğinde Han ve Yaş Üniversiteleri hariç diğer tüm üniversite İMT ders kazanımlarının “İlahiyat alanında temel kavramları kavrar, kavramlar arası ilişkilere hâkimdir. Alanında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri; eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında kullanır.” şeklindeki İAA çıktısı 1’i, 5 düzeyi çoğunlukta olmak üzere 3, 4 ve 5 düzeyinde desteklediği görülmektedir. Örneğin Gün Üniversitesi İMT ders kazanımları arasında yer alan “İslam kültüründe mezhepleşme sebepleri ve temel kavramlarını bilir.” ders kazanımı ile bu çıktı en üst düzeyde desteklenmektedir. Tablo1’in bulgularında ifade edildiği gibi her ne kadar kazanım ifadelerini tam olarak karşılamasa da Arı Üniversitesi İMT ders kazanımları “Öğrenciye İslam Mezhepleri Tarihi dersinin tarifi, konusu ve gayesini öğretmek.” ve “Fırkaların önde gelen temsilcileri, eserleri ve tarihsel süreçte ortaya çıkan belli başlı İslam mezheplerini tanıtmak.” ifadeleri dersin bu çıktıyı desteklediğini gösteren ifadeler olarak görülmektedir.

Programlardan hiç birinin İMT ders kazanımları arasında “İlahiyat alanı için uygun araçları seçer, kullanır, geliştirir ve bilişim teknolojilerin-

den etkin bir şekilde yararlanır.” şeklindeki İAA çıktısı 2’yi destekleyen herhangi bir kazanım görülememiştir.

Han, Arı ve Yaş Üniversiteleri İMT ders kazanımları arasında “Klasik ve güncel dini meseleleri saptama, tanımlama, yorumlama, formüle etme ve çözme becerisine sahiptir; bu amaçla uygun analiz, sentez ve modelleme yöntemlerini seçer ve uygulamadaki yansımalarını değerlendirir.” şeklindeki İAA çıktısı 3’ü destekleyen kazanım görülememiştir. Diğer üniversite programlarının bu çıktıya desteği ise tek bir İMT ders kazanımıyla değil, birden fazla kazanımla sağladığı görülmektedir. Ula Üniversitesinin “*Referanslarını dinin temel kaynaklarından alan doğru bilgi ile hurafeye dayalı inanç, tutum ve davranışları ayırt eder.*” ifadesi, bu çıktıyı destekleyen kazanımlardan birisidir.

Hiçbir programın İMT ders kazanımları arasında “Bireysel inisiyatif alır ve bağımsız olarak çalışır veya ekip üyesi olarak sorumluluk alır. Sorumluluğu altındakilerin kişisel ve mesleki alandaki gelişimine yönelik etkinlikleri planlar.” şeklindeki İAA çıktısı 4’ü destekleyen herhangi bir kazanım görülmemiştir.

İslam Mezhepleri Tarihi dersinin ders dilinin %30 Arapça kapsamında Arapça olması, kazanımların kazandırılmasının Arapça olarak güvence altına alınması sebebiyle “Türkçe ve en az bir yabancı dilde sözlü/yazılı etkin iletişim/hitabet kurma ve anlatım becerisine sahiptir.” İAA çıktısı 5’in en yüksek seviyede Bor Üniversitesi tarafından desteklediği görülmektedir. Diğer üniversitelerin İMT ders kazanımlarında bu çıktıyı destekleyen kazanım görülememiştir.

Hiçbir üniversite ilahiyat ve İslami ilimler programının İMT ders kazanımları arasında “Kendini motive edebilme, bilgiye erişebilme, bilim ve teknolojideki gelişmeleri izleme, zaman yönetimi, kendini sürekli yenileme becerisi ve yaşam boyu öğrenme bilincine sahiptir.” şeklindeki İAA çıktısı 6’yı destekleyen herhangi bir kazanımı bulunmamaktadır.

Kaş Üniversitesinin “*Beşeri tezahürler olan mezhepleri tarafsız ve bilimsel bir yaklaşımla değerlendirir.*” İMT ders kazanımı ile “Edindiği ilahiyat bilgisinin gerekleri doğrultusunda davranır, tutum ve davranışlarıyla topluma örnek olur. Uzmanlık bilgisini, toplumsal sorumluluk bilinciyle bilimsel ve ahlaki değerlere uygun olarak kullanır.” şeklindeki İAA çıktısı 7’yi 3 düzeyinde desteklediği görülmektedir. Çan ve Gün Üniversitelerinin

İMT kazanımları da en alt düzeyde bu çıktıyı desteklemektedir. Diğerlerinde herhangi bir destek düzeyi görülememiştir.

“Dini anlayış ve uygulamaların evrensel ve toplumsal boyutlardaki (güvenlik, sağlık, iktisat, çevre, vb.) etkileri ve hukuksal sonuçları konusunda farkındalık sahibidir.” olarak ifade edilen İAA çıktısı 8, Sur Üniversitesi İMT ders kazanımları arasında yer alan *“İlk mezheplerin zihniyet analizini yaparak günümüzdeki yansımaları konusunda çıkarımlarda bulunabilir.”*; *“Yaşayan İslam mezheplerinin dinî ve siyasî tartışmalardaki yerini ve etkilerini analiz edebilir.”* kazanımları ile desteklenmektedir. Han ve Yaş Üniversiteleri hariç diğer tüm üniversitelerin İMT ders kazanımları tarafından bu çıktı farklı düzeylerde desteklenmektedir.

“Değişen hayata ve yeniliğe karşı açık tutuma sahiptir. Bilimsel, toplumsal, ekonomik, yasal ve siyasal gelişmelerden haberdardır.” İAA çıktısı 9, Han, Arı ve Yaş Üniversiteleri hariç diğer üniversite İMT ders kazanımları tarafından alt düzeyde de olsa desteklenmektedir. Gün Üniversitesi İMT ders kazanımları arasında yer alan *“Mezhep/siyaset ilişkisi, kültürel süreklilik, evrensel ilkeler, lokal telakkiler farklarını kavrar.”* kazanımı; Sur Üniversitesi ise *“Yaşayan İslam mezheplerinin dinî ve siyasî tartışmalardaki yerini ve etkilerini analiz edebilir.”* kazanımıyla bu çıktıyı desteklemektedir.

Üniversite İMT ders kazanımları arasında “İlahiyat alt dalları ve diğer bilim alanları ile ilişki kurarak disiplinler arası araştırma-inceleme, yorum ve analiz yapar.” şeklindeki İAA çıktısı 10’u destekleyen herhangi bir kazanım görülmemiştir.

İlahiyat ve İslami İlimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi Ders Kazanımlarının İAA Programa Özgü Ölçütleri İçermesi Kategorisine Ait Bulgular

Tablo 3

Kodlar	İAA PÖÖ 1	İAA PÖÖ 2	İAA PÖÖ 3	İAA PÖÖ 4	İAA PÖÖ 5	İAA PÖÖ 6	İAA PÖÖ 7	İAA PÖÖ 8	İAA PÖÖ 9	İAA PÖÖ 10	İAA PÖÖ 11	İAA PÖÖ 12	İAA PÖÖ 13	İAA PÖÖ 14
Kaş	0	0	0	0	2	5	1	1	1	1	0	0	0	0
Ula	0	0	0	0	0	4	1	1	1	2	0	0	0	0
Çan	0	2	0	0	0	4	2	1	1	1	2	0	0	0
Bor	0	4	0	0	1	4	2	1	1	1	0	0	0	0
Mut	0	0	0	0	0	2	1	1	1	1	0	0	0	0
Han	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sur	0	0	0	0	2	5	2	1	1	1	1	0	0	0
Gün	0	0	0	0	2	5	2	1	1	1	1	0	0	0
Arı	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Yaş	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 3 incelendiğinde tüm programların İMT ders kazanımları içerisinde İAA programa özgü ölçüt 1 “Kur’an-ı Kerim bilgisine, doğru tilavet becerisine ve yeterli ezbere sahip olma” çıktısını destekleyen herhangi bir kazanım bulunmamaktadır.

İAA programa özgü ölçüt “Arapça temel kaynakları okuma ve anlama yetkinliğine sahip olma” çıktısını ise Bor Üniversitesinde İMT dersinin %30 Arapça kapsamında oluşu sebebiyle “Belli başlı İslam mezheplerini; temsilcileri, görüşleri, lüteratürü ve İslam tarihindeki farklı etkilerini bilir.” kazanımı ile desteklemektedir. Dersin Arapça olarak öğretilmesi, tüm çıktıların bu dilde kazandırılması anlamına gelmektedir. Çan Üniversitesinin ise bu ölçütü “Mezheplerin kendi ana kaynaklarını tanır, kendi kaynaklarına dayalı olarak tarafsız bir gözle inceler ve ortaya koyar.” kazanımıyla desteklediği görülmektedir.

İAA programa özgü ölçütü 3 “İtikat, ibadet, ahlak ve muamelata dair usul ve esasları kavrama ve dayandığı temelleri bilme” ve ölçüt 4 “Kur’an ve sünnet bütünlüğünü esas alan bir yaklaşıma sahip olma” ölçülerini İMT kazanımlarıyla destekleyen üniversite programı görülemez.

“Bütüncül ve sistematik bir dini düşünce ve kavrayışa sahip olma” şeklindeki İAA programa özgü ölçütü ile Kaş, Bor, Sur ve Gün Üniversitesi İMT ders kazanımlarının uyumluluk içerdiği görülmektedir. Ayrıca Gün Üniversitesi İMT ders kazanımları arasında yer alan “*Mezheplerin İslam düşünce sistemine katkılarını öğrenir.*” kazanımının da bu ölçütü desteklediği ifade edilebilir.

İAA Programa özgü ölçüt 6 “Zaman ve mekâna göre ortaya çıkan farklı dini yaklaşımları doğru anlama ve tutarlı değerlendirme yetkinliğine sahip olma”; programa özgü ölçütler içerisinde en fazla desteklenen ölçüt olarak görülmektedir. Bu ölçüt için Han ve Yaş Üniversitesinde herhangi bir destek kazanımı görülmemiştir. Diğerlerinin tamamı bu ölçütü belirli düzeyde desteklemektedir. Örneğin Sur Üniversitesi, “*İlk mezheplerin zihniyet analizini yaparak günümüzdeki yansımaları konusunda çıkarımlarda bulunabilir.*”, “*Günümüzde yaşayan diğer mezhepler hakkında bilgi sahibi olur.*”, “*Yaşayan İslam mezheplerinin dinî ve siyasî tartışmalarındaki yerini ve etkilerini analiz edebilir.*” gibi kazanımlar ile bu ölçütü desteklemektedir.

“Din istismarı, şiddet, İslam karşıtlığı gibi dine ve topluma zararlı eğilimlere karşı söylem ve tutum geliştirebilme yetkinliğine sahip olma” programa özgü ölçütünü Han, Arı ve Yaş Üniversiteleri hariç diğer Üniversitelerin İMT kazanımları arasında alt seviyeden bu ölçütü destekleyen kazanımlar bulunmaktadır. Sur Üniversitesinin İMT ders kazanımları arasındaki “*Yaşayan İslam mezheplerinin dinî ve siyasî tartışmalarındaki yerini ve etkilerini analiz edebilir.*”, “*Mezhepler arası ilişkileri olumsuz etkileyen temel faktörler hakkında bilgi sahibi olur.*” kazanımları bu ölçütü desteklemektedir.

“Farklı düşünce ve yorumlar karşısında saygı ve adaleti esas alma yetkinliğine sahip olma” programa özgü ölçütü 8 ise Han ve Yaş Üniversiteleri hariç tüm üniversite İMT kazanımları arasında en alt düzeyde desteklenmektedir. “*Mezheplerin İslam düşünce sistemine katkılarını öğrenir.*” ifadesi Gün Üniversitesinin bu ölçütü desteklediğini gösteren bir kazanımdır.

İAA programa özgü ölçüt 9 “Kişi ve kurumlar yerine ilke ve değerleri üstün tutan bir anlayışa sahip olma” Han, Arı ve Yaş Üniversiteleri hariç diğerleri tarafından en alt düzeyde desteklemektedir. Ula Üniversitesi “*Farklı dini akımların teolojik ve kuramsal yapılarıyla tarihsel gelişimleri*

bilir.” kazanımıyla bu ölçütle uyumlu görünmektedir.

“Dinin temel kaynakları ve bilimsel verilere dayalı din eğitimi ve din hizmetleri verme yetkinliğine sahip olma” İAA programa özgü ölçüt 10 için, Han, Arı ve Yaş Üniversiteleri hariç, diğer üniversitelerin tamamı alt seviyeden destekleyen İMT kazanımlarına sahiptir. Ula Üniversitesi *“Referanslarını dinin temel kaynaklarından alan doğru bilgi ile hurafeye dayalı inanç, tutum ve davranışları ayırt eder.”* kazanımı ile bu ölçütü desteklemektedir.

“Toplumun inanç, ibadet, ahlak, örf ve adetlerini İslam’ın temel kaynakları ışığında yorumlama ve toplumu aydınlatma yetkinliğine sahip olma” programa özgü ölçüt 11’i Çan, Sur ve Gün Üniversiteleri desteklemektedir. Çan Üniversitesi kazanımları arasında bu ölçütü destekleyen *“Mezheplerin kendi ana kaynaklarını tanır, kendi kaynaklarına dayalı olarak tarafsız bir gözle inceler ve ortaya koyar.”* kazanımı vardır.

İlahiyat ve İslami ilimler programlarının İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımları arasında İAA programa özgü ölçüt 12 “Dini danışmanlık ve rehberlik bilgi ve becerisine sahip olma”; ölçüt 13 “Akıl, bilgi, istişare, emanete riayet, ehliyet ve adalet gibi temel değerler/ilkelere ışığında çalışma ve sorumluluk üstlenbilme yetkinliğine sahip olma”; ölçüt 14 “İslam kültür, sanat ve medeniyeti hakkında temel ve bütüncül bilgilere sahip olma” ile uyumlu kazanım görülememiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada akreditasyon sürecinde bulunan ilahiyat ve İslami ilimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının 21. yüzyıl yerliliklerini içeren İAA çıktıları, İAA ölçütleri ve programa özgü ölçütler boyutuyla değerlendirilmesi, mevcut durumun tespiti amaçlanmıştır. Bu çerçeveden hareketle bulgular, 3 kategori halinde ele alınmıştır. Bulgulara göre çalışma grubu içerisinde yer alan ilahiyat ve İslami ilimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarını içeren dokümandaki İAA ölçütleri çerçevesinde istenilen bilgilerde önemli iyileştirmeye açık alanların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu iyileştirmeye açık alanların birincisi akreditasyon sürecinde olan programlardan bir kısmının İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarında ve İAA ölçütlerinde istenilmesine rağmen kazanımları belirlenmemiş İMT derslerinin oluşudur. Aynı zamanda bazı İMT derslerinin mevcut kazanım ifadeleri, kazanım di-

line uygun değildir. İyileştirme alanlarının ikincisi ise çalışma grubundaki tüm programların belirlenmiş olan İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının bilgi, beceri ve yetkinlik düzeylerinin belirtilmemiş olmasıdır. Diğer taraftan İMT kazanımlarının kazandırıldığını güvence altına alan uygun ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmemiş olması üçüncü iyileştirmeye açık alandır. Dördüncü iyileştirmeye açık alan ise çalışma grubu İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının program çıktıları ile matrisinin bütün programlarda yapılmamasıdır. Bazı programlarda İMT kazanımlarının program çıktılarıyla matrisi yapılmakla birlikte bazılarında sadece dersin program çıktılarına katkısının matrislemesi yapılmıştır. Aynı zamanda yapılan bazı eşleştirmelerde değerlerin gerçekçi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategorideki beşinci iyileştirmeye açık alan ise ders kazanımlarının sınıf içi ve sınıf dışı ayrımına tabi tutulmaması ve öğrenci iş yüklerinin belirlenmemiş olmasıdır. Bu durum tüm programların İMT ders kazanımları için geçerlidir. Bu kategori altında elde edilen bu sonuçlar, dersin ait olduğu programlar, akreditasyon sürecinde olmasına rağmen İMT ders kazanımlarının gerekli ölçütlere uygunluk sağlamadığını göstermektedir. Bu durum ise gerek program sorumlularının gerek İMT öğretim elemanlarının İAA ölçütleri çerçevesinde hazırlanması gereken kazanım dokümanı konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasının kanıtı olarak değerlendirilebilir. Öncelikle İAA ölçütlerinde Program çıktılarıyla İAA çıktı ve programa özgü ölçütlerin matrislemesinin yapılması; ardından ders kazanımlarının program çıktılarıyla matrislemesinin yapılması beklenmektedir. Ders kazanımlarının İAA çıktı ve programa özgü ölçütleri ile matrislemesinin yapılması beklenmemektedir.

İlahiyat ve İslami İlimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA çıktılarını içermesi kategorisine ait bulgular değerlendirildiğinde çalışma grubuna ait İMT ders kazanımlarının İAA çıktılarını içermesi boyutuyla da iyileştirmeye açık alanların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca matrislemelerde ve matris biçimlerinde de eksikler bulunmaktadır. “İlahiyat alanında temel kavramları kavrar, kavramlar arası ilişkilere hâkimdir. Alanında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri; eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında kullanır.” İAA çıktısının İMT kazanımları tarafından en fazla desteklenen çıktı olduğu bulgularda görülmektedir. 2, 4, 6 ve 10. İAA çıktıları hiçbir kazanım tarafından desteklenmemektedir. “Klasik ve güncel dini meseleleri saptama, tanımlama, yorumlama, formüle etme ve çözme becerisine

sahiptir; bu amaçla uygun analiz, sentez ve modelleme yöntemlerini seçer ve uygulamadaki yansımalarını değerlendirir.” şeklindeki İAA çıktısı 3 ise kazanımlardan en fazla destek bulan ikinci çıktı olarak değerlendirilmektedir. Her iki çıktının desteklenmesinin fazla çıkmasının sebebi dokümanlarda görüldüğü üzere dersin içeriği ile ilgili olabilir. İAA ölçütlerinde ders kazanımlarının bütün İAA çıktıları desteklemesi beklenmemekle birlikte İMT dersi, tüm çıktılar için olmasa da öğrenci iş yükleri de dikkate alınarak daha fazla çıktıyı destekleyebilir.

Girişteki İAA çıktıları ile İAA programa özgü ölçütlerin 21. yüzyıl yeterlilikleri ile matrisi değerlendirildiğine ise İAA çıktı ve programa özgü ölçütlerin 21. yüzyıl yeterliliklerini içerdiği; dolayısıyla İAA'nın çıktı ve programa özgü ölçütlerini destekleyen ders kazanımlarının öğrencilerin 21. yüzyıl yeterliliklerini de sağlamasının güvencesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlahiyat ve İslami İlimler programlarındaki İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarının İAA programa özgü ölçütleri içermesi kategorisine ait bulgular değerlendirildiğinde ise program çıktılarıyla İAA programa özgü ölçütlerin matrisi bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İAA Programa özgü ölçüt 6 kazanımların en çok desteklediği ölçüt olmakla birlikte kazanımların İAA programa özgü ölçütleri destekleme düzeylerinin de düşük olduğu değerlendirilmektedir. İMT ders kazanımlarının İAA programa özgü ölçütlerinin tamamını desteklemesi beklenmemekle birlikte mevcut durum İMT ders kazanımlarını daha fazla programa özgü ölçütü destekleyebileceği değerlendirilmektedir.

Öneriler

Davey'in ifade ettiği gibi durum çalışmasının sonuçları gelecekteki araştırmaların daha detaylı olarak nelere odaklanması gerektiğini göstermelidir.³² Çalışmada elde edilen bulgular ve sonuçlardan hareketle İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarında İAA ölçütlerine uygun iyileştirmelerin yapılabilmesi için program yöneticileri, İMT öğretim elemanları ve araştırmacılara gelecekte yapılabilecek ve odaklanılabilecek bazı önerilerde bulunulabilir.

Program kazanımlarında yer alması beklenen hususların tamamı,

32 Davey, “The Application of Case Study Evaluations”, 1.

yukarıda da ifade edildiği üzere İAA ölçütlerinin bir parçasıdır. Dolayısıyla program yöneticileri ilk önce kazanımı ilgilendiren ölçütlerin PUKÖ (Planla-Uygula-Kontrol Et-Önlem Al) döngüsü çerçevesinde kazanımların belirlenmesi ile ilgili planlamayı kalite el kitabında belirlemelidir. Daha sonra plana sadık kalarak uygulanmaya geçilmelidir. Yani ders kazanımları belirlenmelidir. Ancak uygulamanın verimliliği için uygulayıcı olan öğretim elemanlarına İAA ölçütleri kapsamında kazanımların dili, kazanımların sınıf içi sınıf dışı özellikleri, her bir kazanım için öğrenci iş yüklerinin belirlenme kriterleri, kazanımları güvence altına alacak uygun ölçme ve değerlendirme metodunu belirleme gibi hususlarda İAA ölçütleri kapsamında eğiticilerin eğitimi düzenlemelidir. Program yöneticileri uygulamaların izleme mekanizmalarını oluşturmalı, uygulamaların verimliliğini, sonuçlarını paydaşlarla birlikte değerlendirerek PUKÖ'nün önlem alma aşaması kapsamında gerekli iyileştirmelerin yapılmasını sağlamalıdır.

Programların üniversiteleri matrisleme, kazanım-iş yükü eşleşmesi, kazanım-ölçme ve değerlendirme yöntemi ve diğer hususlarda bilgi sisteminde gerekli iyileştirmeleri yapmalıdır. Çünkü sürecin başarılı olabilmesi, izleme mekanizmalarının verimli çalışabilmesi için entegre bilgi sistemi dahilinde gerekli önlemlerin alınması yararlı olacaktır. İAA Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik) ile Üniversitelerin ölçütlerinin belirlendiği YÖKAK Dereceli Değerlendirme Anahtarı (Rubrik) birbiriyle benzer yönleri sahip olduğu için İAA akreditasyon sürecindeki programların, kendi üniversitelerinin kalite süreçlerine önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

İslam Mezhepleri Tarihi öğretim elemanları da konu ile ilgili ihtiyaç duydukları eğitimleri paydaş görüşleri çerçevesinde program yöneticilerine bildirmelidir. Yöneticiler de eğitim faaliyetlerini düzenlemelidir. Ayrıca teknolojik destekler sağlanmalıdır. Matrisleme ile ilgili olarak ise ilk önce program sorumluları tarafından program çıktılarıyla İAA çıktı ve programa özgü ölçütlerin matrislemesi yapılmalıdır. Daha sonra öğretim elemanları İMT ders kazanımlarının program çıktılarıyla matrislemesini yapmalıdır. Çünkü İAA ölçütlerinde ders kazanımlarının program çıktılarıyla matrislemesinin yapılması beklenmektedir. Program çıktılarıyla İAA çıktı ve programa özgü ölçütlerin matrislemesi yapıldığı için İMT ders kazanımlarının bunlarla matrisi istenmemektedir.

Sonraki çalışmalarda bulgu ve sonuçlarda bahsedilen gelişmeye açık alanların niçin oluştuğunu tespit için nitel bir araştırma yapılabilir. Ayrıca araştırmacılar İslam Mezhepleri Tarihi ders kazanımlarına yönelik eylem araştırması ile iyileştirme çalışmalarına katkı sağlayabilir. Ayrıca İMT öğretim elemanları İslam Mezhepleri Dersinin hangi İAA çıktısını ve programa özgü ölçütü destekleyebileceği yönünde bireysel veya toplu çalışma yapabilir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak sadece doküman kullanılmıştır. Ders kazanımlarının İAA ölçütleri çerçevesinde hazırlanması yönündeki uygulamaların ilk kez gerçekleşmesi sebebiyle dokümanlar üzerinden durum tespiti amaçlanmıştır. Uygulamaların yaygınlaşmasıyla birlikte diğer çalışmalarda dokümanın yanında, görüşme ve gözlem araçlarıyla veri çeşitlemesi yapılması ile geçerliğe katkı sağlanması önerilir.

Kaynakça

AAC&U, The National Leadership Council for Liberal Education & America's Promise. *College Learning for the New Global Century: A Report from the National Leadership Council for Liberal Education & America's Promise*. Washington D.C.

Ananiadou, Katerina – Claro, Magdalen. *21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries*. Paris. OECD Publishing, 2009. https://www.oecd-ilibrary.org/education/21st-century-skills-and-competences-for-new-millennium-learners-in-oecd-countries_218525261154

Bektaş, Oktay. "Nitel YT-36: Nitel Çalışmalarda Güvenirlik". *Youtube*. Erişim https://youtu.be/t_a2dsF36sI.

Bertelsmann Foundation – AOL Time Warner Foundation. "White Paper: 21st Century Literacy in a Convergent Media World". Erişim 10 Ekim 2022. <http://www.cte.jhu.edu/ml/whitepaper.pdf>

Binkley, Marilyn vd. "Defining Twenty-First Century Skills". *Assessment and Teaching of 21st Century Skills: Methods and Approach*. ed. Patrick E. Griffin – Esther Care. 17–67. Dordrecht: Springer, 2015.

Burgan, Michael. *The European Industrial Revolution*. New York: Children's Press, 2014.

CBoA, The Conference Board of Canada. "Employability Skills 2000+". Erişim 11 Ekim 2022. <http://en.copian.ca/library/research/cboc/employability-en/employability-en.pdf>

Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. çev. Selçuk Beşir Demir – Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 6. Basım, 2021.

Davey, Lynn. "The Application of Case Study Evaluations". *Practical Assessment, Research, and Evaluations* 2 (1990), 1–3. <https://doi.org/10.7275/02G8-BB93>

EBSO, Ege Bölgesi Sanayi Odası. *Sanayi 4.0: Uyum Sağlamayan Kaybedecek!* b.y. Ege Bölgesi Sanayi Odası Araştırma Müdürlüğü, 2015.

REPCCLL, Recommendation of the European Parliament and the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning

(REPCCLL). European Parliament and The Council. *Official Journal of the European Union*. Erişim 27 Mart 2022. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962#:~:text=The%20Reference%20Framework%20sets%20out,7\)%20Sense%20of%20initiative%20and](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962#:~:text=The%20Reference%20Framework%20sets%20out,7)%20Sense%20of%20initiative%20and)

Finegold, David – Notabartolo, Alexis Spencer. *21st-Century Competencies and Their Impact: An Interdisciplinary Literature Review*. William ve Flora Hewlett Vakfı, 2010. https://www.hewlett.org/wp-content/uploads/2016/11/21st_Century_Competencies_Impact.pdf

Fisher, Douglas. *The Industrial Revolution: A Macroeconomic Interpretation*. New York: St Martin's Press, 1992.

Fullan, Michael. *Great to Excellent: Launching the Next Stage of Ontario's Education Agenda*. Toronto: Ministry of Education, 2013.

Griffin, Patrick E. – Care, Esther (ed.). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills: Methods and Approach*, Educational assessment in an information age. Dordrecht: Springer, 2015.

Halıcıoğlu, Mustafa Bülent vd. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 2. Basım, 2015.

International Society for Technology in Education. *National Educational Technology Standards (NETS•S) and Performance Indicators for Students*. Washington D.C.: International Society for Technology in Education, 2. Basım, 2007. <https://www.pobschools.org/cms/lib/NY01001456/Centricity/Domain/45/Ed%20Tech%20Resources/ISTENETS.pdf>

İAA LPDÖ, İAA Lisans Programları Değerlendirme Ölçütleri. İlahiyat Akreditasyon Ajansı (2019). Erişim 10 Eylül 2022. <https://iaa.org.tr/belgeler/liste/iaa-lisans-programlari-degerlendirme-olcutleri-turkce/>

İAA Rubrik, Dereceli Değerlendirme Anahtarı (RUBRİK). İlahiyat Akreditasyon Ajansı (2021). Erişim 5 Ekim 2022. <https://iaa.org.tr/belgeler/liste/iaa-dereceli-degerlendirme-anahtari/>

Jerald, Craig D. *Defining a 21st Century Education*. Center for Public Education, 2009. http://www.mifras.org/know/wp-content/uploads/2014/06/Defininga21stCenturyEducation_Jerald_2009.pdf

Karahan, Engin. "Fen Eğitimi ve 21. Yüzyıl Becerileri". *21. Yüzyılda*

Fen Bilimleri Öğretimi. ed. Pınar Çavaş – Şengün S. Anagün. Ankara: Anı Yayıncılık, 2021.

Kereluik, Kristen vd. “What Knowledge is of Most Worth: Teacher Knowledge for 21st Century Learning”. *Journal of Digital Learning in Teacher Education* 29/4 (2013), 127–140. <https://doi.org/10.1080/21532974.2013.10784716>

Lai, Emily R. – Viering, Michaela. *Assessing 21st Century Skills: Integrating Research Findings*. Vancouver, B.C.: Pearson, 2012.

Lemke, Cheryl. *enGauge 21st Century Skills: Literacy in the Digital Age*. Illinois: The North Central Regional Educational Laboratory (NC-REL)-Metiri Group, 2002.

Özkan, Umut Birkan. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi, 4. Basım, 2021.

P21, Partnership for 21st Century Learning. “Framework for 21st Century Learning”. Erişim 26 Mart 2022.

https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf

Pellegrino, James W. – Hilton, Margaret L. (ed.). *Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century*. Washington, D.C.: The National Academies Press, 2012.

Schwab, Klaus. “The Fourth Industrial Revolution”. *What It Means and How to Respond*. *World Economic Forum (WEF)*. Erişim 20 Nisan 2022. <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>

Schwab, Klaus. *The Fourth Industrial Revolution*. Cologny-Geneva: World Economic Forum, 2016.

Şimşek, Hasan – Yıldırım, Ali. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 12. Basım, 2021.

T.C. Yükseköğretim Kurulu. “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi”. Erişim 9 Eylül 2022. <http://tyyc.yok.gov.tr/>

Tekirdağ İl Milli Eğitim Müdürlüğü. “21. Yüzyıl Yetkinlikleri-Prof. Dr.Erhan ERKUT”. *Youtube*. Erişim 25 Şubat 2021. <https://youtu.be/XNkHjc7a7tc>

TTKB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine...* Ankara. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 18 Temmuz 2017. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf

U.S. Department of Labor Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills. *What Work Requires of Schools: A SCANS Report for America 2000*. Washington D.C., 1991. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED332054.pdf>

Uchida, Donna. vd. *Preparing Students for the 21st Century*. Lanham Md.: Rowman & Littlefield (Published in partnership with the American Association of School Administrators), 1996.

Wagner, Tony. *The Global Achievement Gap: Why Even Our Best Schools Don't Teach the New Survival Skills Our Children Need-and What We can Do About It*. New York: Basic Books, 2008.

World Economic Forum. *New Vision for Education: Unlocking the Potential of Technology*. Cenevre, 2015.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, 12. Basım, 2021.

Yin, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks, California, London: SAGE, 3. Basım, 2003.